

Sosionomi (AMK) lastentarhanopettaja kelpoisuus, varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan määrittelyä ja lto-kelpoisuuden antavien 60 opintopisteen sisältöjen rakentumisen suositus

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä

Huhtikuu 2011

Laki (272/2005, 7 §) ja asetus (608/2005, 1 §) ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrittävät kelpoisuuden seuraavasti:

Lastentarhanopettaja

Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lakiin liittyvän asetuksen (608/2005) määrittelee varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintojen laajuudeksi 60 opintopistettä.

Varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintojen sisällön tarkentamisessa on hyvä lähteä liikkeelle näiden käsitteiden määrittelystä; mitä niihin sisältyy ja miten kattavasti ne tässä yhteydessä määritetään. Varhaiskasvatuksen määrittely varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti on mielekäästä, koska se on laajasti hyväksytty sekä ajankohtainen. Sosiaalipedagogiikan määrittely on haasteellisempi. Useissa ammattikorkeakouluissa sosiaalipedagogiikan asema on vakiintunut ja syntyneiden kokemusten pohjalta määrittely onnistunee.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Lähtökohtana on kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukseen ja laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien tuntemiseen perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

Varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö. Laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta on olennaista, että kasvatusyhteisöillä ja yksittäisellä kasvattajalla on vahva ammatillinen tietoisuus.

Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Esiopetus on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta ja perusopetusta muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän jatkumon. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat myös oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. (varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007)

Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan sellaista kasvatusajattelua ja –toimintaa, jossa kiinnitetään huomiota kasvatuksen yhteisölliseen luonteeseen ja yhteisön tarjoamiin kasvatuksellisiin mahdollisuuksiin (Hämäläinen 2007, 12). Työtä tehdään monella eri tasolla, yksilötason terapeuttisesta ja ohjaavasta työstä yhteisöjen ongelmiin. Siksi myös käytettävien menetelmien kirjo on hyvin laaja (Kurki, 2001, 131).

Sosiaalipedagogiikka on kasvatusta, jota määrittää sosiaalisuus. Sosiaalipedagogisen työn tarkoituksena on tukea ihmistä löytämään paikkansa yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen siten, että ehkäistään syrjäytyminen. Osallisuuden tukeminen sosiaalipedagogisena tehtävänä tarkoittaa yksilön valmiuksien, osallistumisen

ja osallisuuden kokemuksen vahvistamista. (Nivala 2008.) Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta olennaista on lapsiperheiden osallisuus tarpeidensa ja tavoitteidensa määrittelyssä, ja sen pohtiminen, millaisin menetelmin intressilähtöisyyttä varhaiskasvatustyössä rakennetaan (Tast 2007, 18).

Sosiaalipedagogisessa varhaiskasvatuksessa keskitytään jokaisen persoonan, niin lapsen kuin hänen perheenjäsentensä mahdollisuuksiin ja omien, erityisten toimintatapojen löytämiseen ja arvostamiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että ymmärtää lasten erilaisia perhekulttuureita ja kasvattajana oman kasvu- ja kulttuuritaustansa merkitystä siinä, miten tunnistaa niiden vaikutuksen ajattelussaan ja teoissaan. Siksi yhteiskunnallisen todellisuuden ja arjen analyysi arvolähtökohtineen, toimijoiden subjektiivista ja osallisuutta korostaen, on keskeinen osa sosiaalipedagogisesti orientoituvaa kasvatustajattelua ja -toimintaa (Tast 2007, 33, 38).

Pedagogiikka ja sosiaalipedagogiikka tukevat toisiaan

Tänä päivänä puhutaan työyhteisöjen "jaetusta asiantuntijuudesta". Tästä olisi juuri kysymys. Varhaiskasvatuksen koulutuksessa on pedagogisten opintojen osuus merkittävä ja asiantuntijuus keskittyykin heillä siihen alueeseen, joskin myös sosiaalipedagogiikkaan tutustutaan. Sosionomien koulutuksessa puolestaan korostuu sosiaalipedagoginen osaaminen. Nämä alueet täydentävät toisiaan erinomaisesti ja sen pohjalta voitaisiin löytää hyvä jaetun asiantuntijuuden toimiva malli varhaiskasvatukseen. Jaettu asiantuntijuus edellyttää kuitenkin sitä, että oma osaaminen ja ammatti-identiteetti tunnistetaan ja tuodaan esille yhteisesti käytettäväksi. Lapsiryhmien monipuolisen osaamisen turvaamiseksi on pidetty tähdellisenä, että lapsiryhmien henkilöstö koostuisi niin, että lasten saatavilla on aina vahvaa pedagogista osaamista, mutta myös sosiaalipedagogista ja hoitotyön osaamista. (Sosiaaliportti 2009, Marjatta Kekkonen, Aila Tiilikka, Eeva-Liisa Kronqvist sekä Helinä Pykäläaho)

Opintojen sisällöstä:

Opintopisteisiin laskettavat opinnot	Opintojen sisällön määrittelyä/rajausta	Huomioitava
Varhaiskasvatukseen liittyvät opinnot: yhteiset perusopinnot, yhteiset ammattiopinnot, suuntaavat opinnot, vapaasti valittavat opinnot	<p>Teoriaperusta: kasvatustiede</p> <ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuksen teoriaperusta, oppimisteoriat • Kasvun ja oppimisen tukeminen ja ohjaus • Varhaiskasvatuksen toiminnan sisältöalueet ja menetelmät • Esiopetus • Psykologia, sosiaalipsykologia ja kehityspsykologia • Lastenhoito • kasvatuskumppanuus • Moniammatillinen verkostotyö • Varhaiserityiskasvatus • Lasta ja perhettä koskeva palvelujärjestelmä Päivähoidon järjestelmä, hallinto, johtaminen, laatu • Perhetyö • Lapsiperheiden mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyö • Lastenkulttuuri • Lastensuojelutyö 	Varhaiskasvatuksen monitieteellisyys: kasvatustiede, humanistiset tieteet, yhteiskuntatiede ym.
Sosiaalipedagogiikkaan liittyvät opinnot: yhteiset perusopinnot, yhteiset ammattiopinnot, suuntaavat opinnot, vapaasti valittavat opinnot	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalipedagogiikka tieteenalana • Sosiaalipedagogiikka työorientaationa • Sosiokulttuurinen innostaminen • Yhteisötyö 	Tulee ottaa huomioon, että sosiaalipedagogiset opinnot kohdentuvat varhaiskasvatuksen toimintojen ja sisältöjen osa- alueisiin ja asiakasryhmiin , joko suoraan tai soveltaen.

	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisökasvatus • Sosiaalipedagogiset työmenetelmät mm. toiminnalliset ja luovat menetelmät 	
Harjoittelu	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö mm. päivähoito, avoin varhaiskasvatus mm. järjestöjen ja seurakunnan toteuttama varhaiskasvatus 	Harjoittelu ympäristöt ja harjoittelun sisältöjen tulee olla lastentarhanopettajan toimenkuvaa tukevaa.
Opinnäytetyö	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogiikan teoriaan ja/tai toimintaympäristöön liittyvät työt 	Opinnäytetyön aiheen tulee olla varhaiskasvatusta yleensä käsittelevää tai/ja lapsuutta, vanhemmuutta sekä perhettä kuvaavaa
Projektit	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogisesti orientoituneissa toimintaympäristöissä toteutetut projektit. 	Erilaiset projektit antavat uusia ja erilaisia oppimismahdollisuuksia verrattuna perinteisempään luento opetukseen. Projektit voivat myös tukea ammatti identiteettiä ja ammatillisuuden kasvua.

Opintopisteiden rakentumisesta:

Yhteistä ammattikorkeakoulujen opinnoille on 210 opintopisteen perusrakenne, joka koostuu perusopinnoista, ammattiopinnoista, syventävistä/suuntaavista/ vaihtoehtoisista opinnoista, vapaasti valittavista opinnoista, harjoitteluista sekä opinnäytetyöstä. Opetussuunnitelmat ja opintojaksot sen sijaan poikkeavat toisistaan.

On olennaista, että varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan 60 opintopisteen opinnot sisältävät teoriaopintoja, harjoittelua ja varhaiskasvatuksen ja/tai sosiaalipedagogiikan sisältöalueeseen liittyvän opinnäytetyön. Näin varmistetaan sekä teoreettinen että käytännöllinen varhaiskasvatusosaaminen.

Sosionomin ammatillisen osaamisen ja asiantuntijuuden rakentuminen perustuu laaja-alaiseen varhaiskasvatuksen määrittelyyn valtakunnallisten linjausten mukaan. Linjauksissa korostetaan varhaiskasvatuksen toteuttamista yhteistyössä laajan, lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2002,9).

1. Teoreettisiin opintoihin sisältyvät: (25-35 op)

- Varhaiskasvatuksen teoriaopinnot
- Sosiaalipedagogiikan teoriaopinnot
- Varhaiskasvatukseen liittyvät yhteiskuntatieteelliset teoriaopinnot
- Kehityspsykologian teoriaopinnot
- Perhetyön, lastensuojelun ja varhaiserityiskasvatuksen teoriaopinnot
- Luovat ja toiminnalliset menetelmät
- Varhaiskasvatuksen asiantuntijuuteen ja työn kehittämiseen liittyvät teoriaopinnot

2. Pedagoginen harjoittelu (10 -30 op)

Kelpoisuuteen vaaditaan vähintään 10 opintopistettä pedagogista harjoittelua lastentarhanopettajan työtehtävissä. Pedagogisen harjoittelun kriteerit:

Opiskelija osallistuu

- lapsiryhmän kokonaistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen sekä organisoimista toimintaa niin itsenäisesti kuin tiimin kanssa yhdessä
- perheiden kanssa tehtävään kasvatusyhteistyöhön
- moniammatillisen tiimin työskentelyyn sekä
- perehtyy päivähoitoon ja varhaiskasvatuksen yhteistyötahoihin

3. Opinnäytetyö (15 op) Opiskelija syventää sisällöllistä ja metodista osaamistaan varhaiskasvatuksen ja/tai sosiaalipedagogiikan sisältöalueilla. Opinnäytetyön aiheen tulee olla varhaiskasvatusta yleensä käsittelevää tai/ja lapsuutta, vanhemmuutta sekä perhettä kuvaavaa.

Lähteet:

- Hämäläinen, J. 2007. Sosiaalipedagogiikan kaksi kehityslinjaa. Teoksessa: Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 9-16.
- Kurki, L. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen 2001. Teoksessa: Karila, K., Kinon, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 112-135.
- Nivala, E. 2008. Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalityö. Sosiaalipedagoginen orientaatio kasvatus- ja sosiaalialan työssä –seminaari. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 2.1.2010]. Saatavana: [http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/yleispalvelut/HAMKissa_tapahtuu/sosiaalipedagogiikka/sosiaalipedagogiikka_ja_sosiaality%C3%B6_\(ID202525\).pdf](http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/yleispalvelut/HAMKissa_tapahtuu/sosiaalipedagogiikka/sosiaalipedagogiikka_ja_sosiaality%C3%B6_(ID202525).pdf)
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.
- Tast, E. 2007. Juuret ja siivet – sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. Kuopio. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 17-50.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007. 2. tark. p. Helsinki: Stakes oppaita 56. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.